

2010. június 9. és augusztus 13. között a 19333 hrsz.-ú ingatlanon próbafeltárást folytattunk. A munka során DNy-i irányban mintegy 20 m-rel meghosszabbítottuk az előző évben megnyitott 09/3-as szondát. A területen nagyrészt a 20. századi munkák során erőteljesen pusztított történeti korú talajréteget csak nyomokban tudtunk dokumentálni, és régészeti korú objektumok csak a homokos-agyagos altalajban maradtak meg. A legkorábbi objektumot, egy csak részben kibontott, megközelítően K–Ny-i római kori árok jelentette, amelynek betöltésében számos kőtörmelék és habarcsos anyagot figyeltünk meg. E fölé a római korban visszatöltött árok fölé épült egy két sor szélességű, megközelítőleg É–D-i falalpozás, amely úgy tűnt, hogy a szelvényen túl Ny felé kanyarodott (apszis?). A kutatóárok középső részén egy K–Ny-i irányú mintegy 160 cm hosszú, 320 cm széles, párhuzamosan lefektetett cölöpkonstrukció(?) lenyomatát figyeltük meg. A K-i részen egy melléklet nélküli, K–Ny-i tájolású, csontvázas temetkezést találtunk.

A ősz folyamán több nagyrészt még modern rétegbe fektetett közmű kiásását kísértük figyelemmel a területen. A földmunkák során egy díszítetlen töredékes mészkőszarkofágot és két szarkofágfedőt találtunk kevert modern rétegben a 2009-es 09/1 és a 09/3-as szonda közti területen. December folyamán az egyik közműárokban egy K–Ny-i tájolású sérült csontvázas temetkezés részletét tártuk fel.

LASSÁNYI GÁBOR

81. Budapest, III. Herkules utca (KÖH 76441)

Ró

2010. szeptember 10. és október 8. között gázcsőfektetéshez kapcsolódóan végeztünk régészeti megfigyelést és szondázó jellegű feltárást az utcában (18529/30, 18549/10 hrsz.).

Megállapítottuk, hogy a panelházak környezetében a régészeti korú rétegsor 1,70–1,80 m mélységig teljesen megsemmisült. A gázcsővezeték nyomvonalának mintegy 160 m hosszú Herkules utcai szakasza csak a régészeti rétegsor átvágása árán készülhetett el. A megfigyelés, majd az azt követő kvázi-feltárást során megállapítottuk, hogy a lelőhely valóban laza beépítettségű, viszont a „Hercules villa” közelsége ellenére a vártnál szerényebb intenzitású. A réteganyag alapján egyértelműen igazolható a 2–3. századi területhasználat. Szinte bizonyos, hogy az előkerült épített emlékek – a földbe rakott falalpozások és egy többretegű úttest is – a középső császárkori horizonthoz rendelhetők, azonban ezek egyértelmű kronológiai besorolása és régészeti kontextusba helyezése a feltárható terület keskeny volta, valamint a kísérő leletanyag hiánya miatt nem volt lehetséges.

A területhasználat jellegének 4. századi megváltozásáról három csontvázas temetkezés tanúskodik. Az 1. sír a Herkules utcáról a Bogdáni út 8/C irányába

leágazó mellékvezeték árkában került elő. A hanyatt fekvő, nyújtott testhelyzetű csontváz combcsontjának alsó részét, térdkalácsát és lábszárcsontjainak felső végét a munkagép kanala kiszakította. Miután az adott helyszínen szélesítésre nem volt mód, csak a sír helyzetét dokumentálhattuk, az objektumot magát kibontatlanul hagytuk. A végtagcsontok elhelyezkedéséből annyit mégis megállapítottunk, hogy a testet Ny–K-i irányba tájolták, legjobb esetben részlegesen épített sírba, de sokkal valószínűbb módon inkább földsírba, esetleg ferculumra vagy koporsóba fektették. A markológép beavatkozását leszámítva a sír bolygatatlannak tűnt.

Az ÉNy–DK tájolású 2. sír a Herkules utca burkolata alatt került elő. A közműárakba eső, ÉNy-i vége három nagyméretű (0,42×0,59 m), rövidebb élére állított, peremével kifelé fordított tegulából állt. A sírláda végét egy negyedik téglafedte le, amelyet eredeti helyéről Ny felé eltoltak. Az úttestben való szélesítés után derült csak ki, hogy a sírláda K-i fele hiányzik, azt azonban nem lehetett eldönteni, hogy a hiányzó elemek a sírrabláskor kerültek ki a helyükről, vagy eleve csak a fej felőli oldalt védtek a fülkeszerűen kialakított tegulákkal. A sírláda aljkiképzésének befejezetlensége az utóbbi eshetőség mellett szólhat. A fej és a törzs alá egy-egy, az oldalfalakhoz használt téglákkal méretben megegyező, peremmel lefelé fordított tegulát fektettek, a lábak viszont a sírgödör altalajban kialakított, burkolatlan végébe nyúltak. A sírgödör É-i kontúrját a fedőtégla szintjében egy sor törtkővel rakták ki, a Ny-i és D-i oldalon viszont ennek a törekvésnek csupán a kezdeménye volt felismerhető. Lehetséges az is, hogy a kősor sosem ért teljesen körbe, megszakadása mégis inkább a sírrablók buzgalmára vezethető vissza. A fejvédő tegulafülke és az É-i kősor viszonylagos sértetlensége arra utal, hogy a rablók D-i irányból, a törzs felőli oldalon ástak rá a sírra, amelyben a sarokcsontokon, és az arrébb lökdösött, hosszú alsó végtagcsontokon kívül alig maradt valami. A beavatkozás során semmisülhetett meg a kősor DNy-i vonulata is. A sírban viseleti tárgyat nem találtunk. Talán mellékletnek szánták II. Constantinus caesar 333–335 között vert kisbronzát (RIC 351), amelyet a fej alatti tegula egyik krátterszerű kipattogzásába simulva találtunk meg. Sírba kerülésének módja pontosan nem rekonstruálható, mindenesetre a betemetkezést a téglaláda visszatöltésében talált, II. Constantius 337–340 között vert, kopott kisbronzával (RIC 91) együtt Nagy Constantinus halála (337. május 22.) utánra keltezi. (Feltéve, hogy a későbbi érme nem a rabláskor került a sírba.) A sírláda építéséhez használt tegulák közül kettő jelöletlen, négy viszont a *legio II Adiutrix* bélyegét hordozza magán. Érdemes megemlíteni, hogy a négy bélyeg mindegyike külön típust képvisel.

A 3. sír az előbbbitől néhány méterrel északabbra került elő, ugyancsak az úttest alatt. Annak ellenére, hogy a Ny-i rövid oldalt és erre merőlegesen az É-i hosszoldal kezdetét egy-egy kőlap határolta, egyszerű földsírról beszélhetünk csupán, amelynek sem további oldal-, sem

fedőlapja, sem aljkiképzése nem volt (leszámítva egy 0,265×0,15 m-es tegula sine marginibus töredéket, amelyet talán az oldalfal folytatásának szántak). A részleges kőládásírt hasonló alapossággal rabolták ki, mint ahogy tették azt a téglasír esetében. A sírgödörben hagyott medence-, kereszt- és combcsontok helyzete alapján Ny-K-i tájolás feltételezhető. Melléklet, viseleti tárgy, vagy bárminemű, akár betöltésből származó, post quem datálást elősegítő lelet nem került elő.

A sírok irányítása megfelel a Kaszásdűlő, Raktárréti temető, a Bogdáni út – Meggyfa utca közötti szórványbetemetkezések, és a „Hercules villától” D-re húzódó sírcsoportok főbb tájolási irányának. A téгла- és kőládásírok a késő római temetőkben gyakorinak számítanak, igaz, a Raktárréti temető kései periódusában a viszonylag ritkán alkalmazott sírtípusok közé tartoztak, de párhuzamaik ott is kétségkívül megtalálhatók.

BUDAI BALOGH TIBOR

82. Budapest, III. Monostori út 15.
(KÖH 32597)

Ró

2010. szeptember 28-án végeztük a fenti területen a régészeti megfigyelést. A saroktelek az aquincumi polgárvárostól É-ra, a Római Camping közvetlen D-i szomszédságában található, azaz a vízvezeték től néhány 10 m-re K-re. A telken meglévő épület bővítéseként sávalapozással könnyűszerkezetű garázs épül. Az 50 cm széles és átlagosan 80–90 cm mély sávalapban a felső, kb. 30 cm vastag sötétbarna földréteg alatt 40 cm vastagságú, szürkés, vízköves-homokos réteg következett, sok csigával és szórvány római teguladarabokkal, ill. nagyobb vízkő-konglomerátumokkal. A mélyítés a legtöbb ponton itt meg is állt, a sávalap ÉNy-i sarkánál azonban – a jelenlegi járósínt alatt kb. 1 m mélyen – elérték egy barnás, részben szintén vízköves, de már kevés római épülettörmelék (patics, mészszeremcsék) tartalmazó réteg tetejét, amiben megálltak.

A rétegsor meglétét a közeli római kori vízvezeték magyarázza: a vízvezeték használaton kívülre kerülése után a területen állóvízek keletkeztek (lásd pl. Szentendrei út 141., Pók-Nánási-Városfal utcai területek), ezek nyomai a sok csigát tartalmazó, vízkőporos rétegek. Ezek alatt pedig már valószínűleg a római kori kultúrréteg következik.

A kivitelezés során a feltehetően már római kori kultúrréteg tetején álltak meg, régészeti objektum nem mutatkozott.

LÁNG ORSOLYA

83. Budapest, III. Mókus utca – Perc utca
(KÖH 76443)

Kő

2010. június 29. és július 27. között régészeti megfigyelést végeztem a két utca találkozásánál, gázvezeték

cseréjéhez kapcsolódóan. A vezeték a régi nyomvonalon haladt, új területen nem végeztek földmunkát, így csak az árok oldalfalában lévő jelenségeket figyelhettük meg.

A visszatöltésből felszínre került egy faragott középkori kő (vízköpő részlete), amely feltehetően a közelben lévő klarissza kolostorhoz köthető. A Mókus utcai szakaszon a meglévő gázvezeték árkanak oldalfalában látható volt egy égett rész 130 cm-re a felszíntől (véltetően egy gödör betöltésében). Leletanyag nem került elő belőle, elhelyezkedése alapján középkorinak gondolhatjuk.

A kivitelezés Perc utcai szakaszán egy ÉNy-DK irányú fal csonkjai kerültek felszínre, melyet a vezeték fektetésekor vágtak el. Alul törtköves, felső része téglából falazott, mészhabarccsal.

PAPP ADRIENN

84. Budapest, III. Nánási út 3.
(KÖH 76489)

U, LT, Ró

2010. július 26. és augusztus 17. között szondázó feltárást végeztünk a 23779/5 hrsz.-ú ingatlanon. Közvetlen közelében 2005 folyamán egy 2–3. századi kőépület maradványai, egy kora római Spitzgraben, több az építménynél későbbi mészegető kemence, valamint néhány ismeretlen korú csontvázas sír került elő. A kora római kori árok betöltésének tetején talált [FRIG]ERIDVS [VP DVX - -] bélyegű téгла alapján az ásató egy katonai létesítmény közelségére gyanakodott.

A telek K-i, azaz Római parti végében a tulajdonos mélygarázzsal ellátott társasház építését tervezte. A kutatóárokot K-Ny-i irányban húztuk meg a leendő házalap D-i téréfjén. Szélessége a jelenlegi beépítettség (még álló csónakház) miatt nem haladhatta meg a 2,5 m-t. Rétegtani szempontból a terület nem bizonyult különösebben bonyolultnak.

Az árok közepén egy késő római burgus maradványai kerültek napfényre. Az eddig ismeretlen torony az Ulcisia 6 (Kossuth Lajos üdülőpart 21.) és a feltételezett Ulcisia 7 (Gázgyár) őrtornyok közötti szakaszon helyezkedik el, előbbi től mintegy 1000 m-re D felé, a másiktól körülbelül 350 m-re É-i irányban. Habarcsba rakott alapfalai 2,5 m szélesek, és 1,5 m mélyek. Hosszú szakaszokon több kőornyi magasságban állt a sóderes habarcsba rakott 1,6 m vastag felmenőfal. A falazás típusa opus incertum, de a falsíkokon helyenként felismerhető a kváderfalazás szándéka. Változó térközönként lapos téglasorok lefektetésével egyenlítették ki a lokális pontatlanságokat. A falakat nem vakolták, csak a fuga anyagát kenték szét a kövek felületének jó részén. Mind a külső, mind a belső falsík több helyütt kormozódott. Teljes hosszúságában csak az É-i falat sikerült feltárni, ennek hossza meghaladja a 19 m-t, a K-i és Ny-i belső falsíkok egymástól mért távolsága 16 m.

A burgus földszinti részét sárga agyaggal döngölték le, amelynek későbbi megsüllyedéseit építési törmelékkel (talajanyaggal kevert, apróra zúzott tegulával)